

Investigation of wrestling referees' family and occupational problems have experienced in their lives

Güreş hakemlerinin aile ve meslek hayatlarında karşılaştıkları problemlerin incelenmesi

**Hüseyin Fatih Küçükibiş¹
Mehmet Gül²
Süleyman Şahin³**

Abstract

The aim of this study is to investigate family and occupational problems faced by wrestling referees who serving actively at national and international levels in 2018-2019 season. Research group who serving in the national and international levels and a total of 148 wrestling referees constitute in various areas (public, private, other) in Turkey Wrestling Federation 2018-2019 season. Two data collection tools were used in the study. "Personal Information Form" which is five items was used in order to determine the demographic characteristics of the wrestling referees. The second scale is "Social Status Scale for Referees" developed by Albayrak et al. (2012) was used. The internal consistency coefficient (Cronbach Alpha) was examined in order to determine the suitability of the scale to the wrestling referees. and the alpha coefficient was found to be 0.77. In the analysis of the data, percentage (%), frequency, mean and standard deviation values were used. According to the findings, the majority of the referees were married (81,1%) and civil servant (87,2%). It was determined that the referees had

Özet

Bu araştırmada amaç, 2018-2019 sezonunda aktif olarak ulusal ve uluslararası seviyede görev yapan güreş hakemlerinin aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları problemleri incelemektir. Araştırma grubunu, 2018-2019 sezonunda Türkiye Güreş Federasyonuna bağlı ulusal ve uluslararası seviyede görev yapan ve çeşitli alanlarda (kamu, özel sektör, diğer) çalışan toplam 148 güreş hakemi oluşturmaktadır. Araştırmada iki adet veri toplama aracı kullanılmıştır. Birincisinde hakemlerin demografik özelliklerini belirlemek amacıyla beş maddelik "Kişisel Bilgi Formu" ve ikincisinde ise Albayrak ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilen "Hakemler İçin Sosyal Durum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin güreş hakemlerine uygunluğu belirlemek amacıyla iç tutarlılık katsayısına (Cronbach Alpha)'na bakılmıştır ve alpha katsayısı 0.77 olarak bulunmuştur. Verilerin analizinde yüzde(%), frekans, ortalama ve standart sapma değerlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgulara bakıldığında hakemlerinin çoğunluğunun evli (%81,1) ve kamu personeli

¹Dr. Öğretim Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antrenörlük Eğitim Bölümü, hfatihkucukibis@gmail.com

²Dr. Öğretim Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği Bölümü, mgulsivas@gmail.com

³Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Uludağ Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, ssahin16@gmail.com

an average level of family and occupational life (Mean = 2.65 ± 0.798). In order to increase the performance of the referees, it is recommended to take steps to eliminate these problems.

Keywords: Referee; Wrestling; Family; Occupation.

[\(Extended English summary is at the end of this document\)](#)

(%87,2) olduğu belirlenmiştir. Hakemlerin aile ve meslek hayatlarında ortalama seviyede (Ort=2,65±0,798) problem yaşadıkları belirlenmiştir. Hakemlerin performanslarının artırılması için bu sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik adımlar atılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Hakem; Güreş; Aile; Meslek.

Giriş

Güreş, insanlık tarihi ile yaşıt sayılan spor türlerinden biridir. Kadim sporlardan biri olarak gösterilen güreş birçok medeniyetin de kültür elementlerinden biri olagelmıştır (Türkmen, 2012). Toplumlar kendine özgü formatta bu sporu icra etmişlerdir. Güreşin farklı toplumlarda yüzyıllardır yapıyor olması, bu sporun evrensel niteliğe sahip olduğunu göstermektedir (Sehmy, 2002). Üstün olma, galip gelme duygusu bu spor branşında diğer spor dallarında olduğu gibi temel hedeflerden biri olmuştur ve olmaya devam etmektedir (Bayraktar ve Tozoğlu, 2015). Güreş sporu iki kişinin karşılıklı olarak belirli kurallar çerçevesince bir birlerinin sırtını yere getirme ya da üstünlük kurma mücadelesi olarak tanımlanmaktadır (Gençtürk v.d., 2009).

Güreş sporunda üstünlük kurma mücadelesinin doğru ve adil bir şekilde gerçekleşebilmesi, belirlenen kuralların yerinde, zamanında ve doğru olarak işletilmesine bağlıdır. Bu durum ancak hakemler aracılığıyla sağlanabilmektedir. Hakem bir spor branşının adil bir şekilde yönetilmesi için kuralları doğru ve yerinde işletmek üzere bir kurum ya da merci tarafından görevlendirilen kişidir (Doğu ve Doğan, 2017; Bayraktar ve Kuru, 2007). Bu açıdan hakemin performansı, müsabakanın adil bir şekilde yönetilebilmesi için son derece önemlidir (Baştuğ, v.d., 2016). Genel olarak müsabakalarda sporcularla birlikte performans gösterirken, sonuca da etki eden hakemler; alınan puanları belirleyen ve kurallara uyulmasını sağlayan, ayrıca müsabakaları fair-play ilkelerine uygun olarak devam ettiren ve yöneten kişilerdir (Cengiz ve Pular, 2004). Müsabaka esnasında tek karar merci hakemlerdir (Baştuğ, v.d., 2016). Müsabaka içerisinde hakemler, yanlış karar vermeme sorumluluğunun yanında birçok görevi de baskı altında gerçekleştirme durumu ile karşı karşıyadır. (Karaçam ve Pular, 2018). Müsabakaların, istenen düzeyde sonuçlandırılması ile görevlendirilmiş hakemlerin performanslarını etkileyen nedenlerin bilinmesi önemlidir. Bu nedenler arasında seyirci, antrenör, idareci ve federasyon baskısı sayılabilir. Diğer taraftan hakemin sosyal yaşantısının getirdiği sorunların yanında, ailesinde ve asli mesleğinde karşılaştığı sorunların da hakemlik görevini yerine getirmesine etki edeceği düşünülebilir. Hakemlik görevlerini yerine getirmek için farklı il ya da ülkelere seyahatleri, müsabaka sıklığı, müsabaka süresinin uzunluğu gibi nedenler hakemlerin aile içerisindeki sorumluluklarını yerine getirmede yetersiz kalmalarına yol açabilmektedir. Bu durum hakemlerin aile içi sorumluluklarının ailedeki diğer fertlerin üstlenmesine neden olmaktadır. Benzer bir şekilde meslekleri içerisinde sorumluluklarını tam olarak yerine getirmekte zorlanmaları, mesai arkadaşlarının gözünde olumsuz örnek olarak değerlendirilmeleri, hakemlerin karşılaştıkları sorunlardan bazılarıdır. Tüm bu etkenler altında hakemler, görevlerini yerine getirmektedir. Müsabakalarda ise hakemlerden oyun kurallarını en iyi şekilde uygulamaları, sporcuların veya takımların haklarını korurken tarafsız kalmaları istenmektedir (Apaydın, 2008; Can ve ark., 2010). Ayrıca müsabaka içerisinde verdiği kartlarla ve uyguladığı yöntemlerle, icra ettikleri iş olan hakemlik görevini en istedik şekilde yerine getirmeleri beklenmektedir.

Hakemlerin, görev yaptıkları müsabakalarda başarıya ulaşmaları için birçok koşula ihtiyaçları vardır. Bu koşullar arasında, kural bilgisine sahip olabilme, etkin olarak beden dilini kullanabilme, doğru insan ilişkileri kurabilme, yönetim ve organizasyon becerisi ortaya koyabilme ve oluşabilecek krizleri yönetebilme gibi durumlar sayılabilir (Kayışoğlu, ve ark., 2010). Bu alanlarda aldıkları eğitimi verimli ve etkili kullanmalarının yanında sürekli kendilerini geliştirmeleri de gerekmektedir (Kargün, 2011). Hakemlerin, ruhsal ve duygusal olarak motive olmaları da müsabakalarda üst seviyede verim ortaya koymaları açısından önemlidir (Kargün, 2012).

Sporu herhangi bir aktiviteden ayıran en önemli özellik kurallarının olmasıdır. Spor müsabakalarında önceden belirlenen kuralların uygulanması ve adil mücadele ortamının sağlanması için görev yapan hakemler ise spor olgusunun vazgeçilmez unsurlarıdır. Spor müsabakalarının kurallar dâhilinde yönetilebilmesi için görev yapan hakemlerin dikkatlerini ve motivasyonlarını etkileyebilecek tüm sebeplerin incelenmesi ve önlemlerin alınması spor müsabakalarının seyri için önem arz etmektedir. Hakemlerin duygu durumlarını olumsuz etkileyecek etkenlerin ortadan kaldırılması ve uygun mücadele ortamının sağlanması, sporun tüm katılımcılarına da olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Bu koşulların sağlanmasının yollarından biri de hakemlerin aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları durumların pozitif yönde seyretmesidir. Buradan hareketle güreş hakemlerinin hakemlik görevlerini yerine getirirken, aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları problemlerin tespit edilmesi, bu sorunları en asgari seviyeye indirecek veya ortadan kaldıracak adımların atılması önemlidir.

Bu çalışmada hakemlerin, aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları problemlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Metot

Aktif olarak görevlerini yürüten güreş hakemlerinin aile ve meslek yaşantılarının hakemlikten etkilenme seviyelerine yönelik düşüncelerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde betimsel niteliktedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde mevcut olan herhangi bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımları olarak tanımlanır. Araştırma konusunu oluşturan sebepler (birey, nesne ve ya olay) kendi bulunduğu koşullar içerisinde ve olduğu gibi değerlendirilerek tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005).

Evren ve Örneklem

Türkiye Güreş Federasyonu'nda yer alan, 2018-2019 sezonunda ulusal ve uluslararası düzeyde faal olarak görev yapan toplam 165 hakem araştırmanın evreni oluşturmaktadır (TGF, 2019). Araştırmada ölçekler 2018 yılı Aralık ayında Türkiye Güreş Federasyonu Hakem seminerinde katılımcıların tamamına yüz yüze görüşülerek birebir uygulanmıştır. 17 ölçek uygulama dışı bırakılmış ve 148 ölçek değerlendirilmeye alınmıştır.

Verileri Toplama Aracı

Güreş hakemlerinin kişisel özelliklerini belirlemek amacıyla 5 maddelik kişisel bilgi formu hazırlanmış ve uygulanmıştır. Diğer taraftan hakemlerin aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları sorunlara dair görüşlerini tespit etmek amacıyla Albayrak ve arkadaşları (2012) tarafından geliştirilen "Hakemler için Sosyal Durum Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin güreş hakemlerine uygunluğu belirlemek amacıyla iç tutarlılık katsayısına (Cronbach Alpha)'na bakılmış ve alpha katsayısı 0.77 olarak bulunmuştur.

Toplam 33 maddeden oluşan ölçek 5'li likert tipindedir. Ölçekte "Hiç Katılmıyorum", "Az Katılıyorum", "Orta Düzeyde Katılıyorum", "Oldukça Katılıyorum", "Tamamen Katılıyorum" seçenekleri sunulmuş ve sırasıyla 1 ile 5 arasında puanlanmıştır. Ölçek, 1-Aile Boyutu, 2-Hakemlerin Çalıştığı Ortamda Yaşadığı Sorunlar, 3- Hakemliğin Mesleğe Olumsuz Yansıma, 4-Hakemliğin Mesleğe Olumlu Yansıma ve 5- Hakemlerin Mesleğe Odaklanabilmesi alt boyutları olmak üzere toplam beş faktörden oluşmaktadır. Faktör I; 26, 27, 28, 29, 30, 31 ve 33. maddelerden, faktör II; 7, 12, 14, 15, 17, 19, 20 ve 25. maddelerden, faktör III; 2, 3, 4, 5, 6, 9 ve 23. maddelerden, faktör IV; 1, 11, 13, 21, 22, 24 ve 32. maddelerden, faktör V ise; 8, 10, 16 ve 18.

maddelerinden oluşmaktadır. Elde edilen sonuçlar ise ortalama ve standart sapma puanlarına göre değerlendirilmiştir (Albayrak, v.d., 2012).

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normallik sınavası Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiştir. Normal dağılım gösteren verilerde katılımcıların medeni durumlarına ve meslek gruplarına göre ölçek alt boyut puanlarının karşılaştırılmasında Independent Samples t-test kullanılırken, hakemlik kategorileri, bir sezonda gittikleri müsabaka sayıları ve hakemlik sürelerine göre ölçek alt boyut puanlarının karşılaştırılmasında One Way ANOVA analizi kullanılmıştır. Ayrıca farkın kaynağının tespiti için Bonferroni Post-Hoc testi kullanıldı. Anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde güreş hakemlerinin demografik bilgileri ve hakemlik görevinin aile ve meslek yaşantılarına yönelik bulgulara yer verilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri

Değişkenler	Alt değişkenler	F	%
Medeni Durum	Bekar	28	18,9
	Evli	120	81,1
Meslek Grubu	Özel	19	12,8
	Kamu	129	87,2
	Milli	109	73,6
Hakemlik Kategorisi	Uluslararası 3	17	11,5
	Uluslararası 2	11	7,4
	Uluslararası 1	11	7,4
Bir Sezonda Müsabaka Sayısı	6-	41	27,7
	6-10	63	42,6
	11-15	34	23,0
	15+	10	6,8
Hakemlik Süresi	6 yıl-	33	22,3
	6-10 yıl	39	26,4
	11-15 yıl	34	23,0
	15 yıl+	42	28,4

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların %18,9'unun bekar, %81,1'inin ise evli olduğu, %12,8'inin özel sektörde çalıştığı, %87,2'sinin ise kamu çalışanı olduğu görülmektedir. Katılımcıların %73,6'sı milli hakem, %11,5'i uluslararası 3 düzeyinde hakem, %7,4'ü uluslararası 2 düzeyinde hakem ve uluslararası 1 düzeyinde hakemdir. Katılımcıların %27,7'si yılda 6'dan daha az sayıda maça giderken, %42,6'sı 6-10 maça gitmekte, %23'ü 11-15 maça gitmekte ve %6,8'i 15+ maça gitmektedir. Katılımcıların %22,3'ü 6 yıldan daha az süredir hakemlik yaparken, %26,4'ü 6-10 yıldır hakemlik yapmakta, %23'ü 11-15 yıldır hakemlik yapmakta ve %28,4'ü 15+ yıldır hakemlik yapmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları sorunlar

Alt boyutlar	N	X	Ss
Aile Boyutu	148	2,65	,798
Çalışma ortamı	148	2,94	,550
Mesleğe olumsuz yansıma	148	3,21	,752
Mesleğe olumlu yansıma	148	3,55	,746
Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi	148	3,36	,669

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların aile yaşamı, günlük çalışma ortamı alanlarındaki sorunları yaşama düzeylerinin orta seviyede olduğu, hakemliğin mesleklerine olumlu yansıma düzeylerinin orta seviyede olduğu, hakemliğin mesleklerine olumsuz yansıma düzeylerinin ise orta

seviyenin üzerinde olduğu ve hakemlik mesleğine odaklanabilme seviyelerinin orta seviyenin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların medeni durumlarına göre aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları sorunların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Medeni Durum	N	X	Ss	t	P
Aile Boyutu	Bekar	28	2,25	,780	-3,062	,003
	Evli	120	2,75	,775		
Çalışma ortamı	Bekar	28	2,75	,569	-2,074	,040
	Evli	120	2,98	,538		
Mesleğe olumsuz yansıma	Bekar	28	2,88	,594	-2,628	,009
	Evli	120	3,29	,766		
Mesleğe olumlu yansıma	Bekar	28	3,68	,778	1,034	,303
	Evli	120	3,52	,738		
Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi	Bekar	28	3,17	,687	-1,711	,089
	Evli	120	3,41	,659		

Tablo 3 incelendiğinde, hakemlik mesleğinin katılımcıların mesleklerine olumsuz yansıma düzeyi ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeyinin medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), evli katılımcıların aile yaşamlarındaki sorunlar, çalışma ortamındaki sorunlar ve hakemliğin mesleklerine olumsuz yansıması düzeylerinin bekar katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların meslek gruplarına göre aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları sorunların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Meslek grubu	N	X	Ss	t	p
Aile Boyutu	Özel	19	2,50	,765	-,881	,380
	Kamu	129	2,68	,803		
Çalışma ortamı	Özel	19	2,93	,604	-,028	,978
	Kamu	129	2,94	,544		
Mesleğe olumsuz yansıma	Özel	19	2,95	,874	-1,655	,100
	Kamu	129	3,25	,728		
Mesleğe olumlu yansıma	Özel	19	3,17	,884	-2,380	,019
	Kamu	129	3,60	,711		
Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi	Özel	19	3,21	,765	-1,066	,288
	Kamu	129	3,39	,654		

Tablo 4 incelendiğinde, aile sorunları, çalışma ortamı sorunları, hakemliğin mesleklerine olumsuz yansıma ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeylerinin meslek gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), kamu çalışanı olan katılımcılarda hakemliğin mesleklerine olumlu yansıma düzeylerinin özel sektörde çalışan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ($p<0,05$) görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların hakemlik kategorilerine göre meslek ve aile yaşantılarında karşılaştıkları sorunların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Hakemlik Kategorisi	N	X	Ss	F	p
Aile Boyutu	Milli	109	2,62	,825	,299	,826
	Uluslararası 3	17	2,78	,982		
	Uluslararası 2	11	2,78	,369		
	Uluslararası 1	11	2,68	,527		
Çalışma ortamı	Milli	109	2,90	,562	,658	,579
	Uluslararası 3	17	3,10	,658		
	Uluslararası 2	11	3,00	,454		
	Uluslararası 1	11	2,97	,280		
Mesleğe olumsuz yansıma	Milli	109	3,16	,759	,983	,403
	Uluslararası 3	17	3,46	,681		
	Uluslararası 2	11	3,38	,855		
	Uluslararası 1	11	3,14	,667		
Mesleğe olumlu yansıma	Milli	109	3,55	,764	,421	,738
	Uluslararası 3	17	3,69	,633		
	Uluslararası 2	11	3,48	,872		
	Uluslararası 1	11	3,38	,633		
Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi	Milli	109	3,33	,661	,561	,642
	Uluslararası 3	17	3,32	,711		
	Uluslararası 2	11	3,55	,907		
	Uluslararası 1	11	3,52	,395		

Tablo incelendiğinde, katılımcıların aile sorunları, çalışma ortamı sorunları, hakemliğin mesleklerine olumlu yansıması, hakemliğin mesleklerine olumsuz yansıması ve hakemlik mesleğine odaklanabilme seviyelerinin hakemlik kategorilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 6. Katılımcıların bir sezonda gittikleri müsabaka sayılarına göre aile ve meslek yaşantılarında karşılaştıkları sorunların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Müsabaka sayısı	N	X	Ss	F	p
Aile Boyutu	6-	41	2,66	,739	,658	,579
	6-10	63	2,56	,851		
	11-15	34	2,80	,707		
	15+	10	2,73	1,009		
Çalışma Ortamı	6-	41	2,88	,587	1,619	,188
	6-10	63	2,95	,517		
	11-15	34	2,89	,499		
	15+	10	3,29	,700		
Mesleğe Olumsuz Yansıma	6-	41	3,28	,811	,422	,738
	6-10	63	3,15	,694		
	11-15	34	3,19	,727		
	15+	10	3,39	,988		
Mesleğe Olumlu Yansıma	6-	41	3,59	,740	,440	,725
	6-10	63	3,57	,649		
	11-15	34	3,42	,928		
	15+	10	3,63	,713		
Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi	6-	41	3,31	,722	2,388	,071
	6-10	63	3,40	,611		
	11-15	34	3,21	,616		
	15+	10	3,83	,825		

Tablo 6 incelendiğinde, katılımcıların aile sorunları, çalışma ortamı sorunları, hakemliğin mesleklerine olumlu yansımaları, hakemliğin mesleklerine olumsuz yansımaları ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeylerinin bir sezonda gittikleri müsabaka sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 7. Katılımcıların hakemlik yaptıkları süreler göre meslek ve aile yaşantılarında karşılaştıkları sorunların karşılaştırılması

Alt boyutlar	Hakemlik süresi	N	X	Ss	F	P	Gruplar Arası Fark
Aile Boyutu	6-	33	2,23	,695	4,413	,005	1<2, 1<3, 1<4
	6-10	39	2,72	,715			
	11-15	34	2,82	,873			
	15+	42	2,80	,792			
Çalışma Ortamı	6-	33	2,67	,569	4,379	,006	1<2, 1<4
	6-10	39	3,05	,506			
	11-15	34	2,90	,500			
	15+	42	3,07	,549			
Mesleğe Olumsuz Yansımaları	6-	33	2,98	,753	1,910	,131	-
	6-10	39	3,17	,685			
	11-15	34	3,28	,776			
	15+	42	3,38	,766			
Mesleğe Olumlu Yansımaları	6-	33	3,71	,750	,752	,523	-
	6-10	39	3,49	,623			
	11-15	34	3,56	,889			
	15+	42	3,46	,728			
Hakemlerin Mesleklerine Odaklanabilmesi	6-	33	3,30	,712	,891	,448	-
	6-10	39	3,31	,612			
	11-15	34	3,30	,717			
	15+	42	3,51	,647			

Tablo 7 incelendiğinde, hakemlik mesleğinin katılımcıların mesleklerine olumlu yansımaları düzeyi, mesleklerine olumsuz yansımaları düzeyi ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeyinin hakemlik sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($p>0,05$), aile sorunları ve çalışma ortamı sorunlarının ise hakemlik sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p<0,05$) görülmektedir. Aile sorunlarında, 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 15 yıldan uzun süredir hakemlik yapan katılımcıların aile sorunları düzeyi 6 yıldan az süredir hakemlik yapan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$). Çalışma ortamındaki sorunlarda, 6-10 yıl ve 15 yıldan uzun süredir hakemlik yapan katılımcıların çalışma ortamı sorunları düzeyi 6 yıldan az süredir hakemlik yapan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$).

Tartışma ve Sonuç

Araştırmaya katılan hakemlerin büyük bir çoğunluğunun evli olduğu (%81,1) yine büyük bir çoğunluğunun kamu personeli olduğu (%87,2) belirlenmiştir. Hakemlerin çoğunluğunun ulusal seviyede (%73,6), uluslararası seviyede görev yapan hakemlerin ise (%26,4) görev yaptıkları tespit edilmiştir. Hakemlerin yarıya yakınının bir sezonda 6 ile 10 arası müsabakada görev yaptığı (%42,6) görülmüştür. 10 yıl ve daha az sürede hakemlik yapan birey sayısının (%48,7) olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan hakemlerin aile yaşamı, günlük çalışma ortamı alanlarındaki sorunları yaşama düzeylerinin orta seviyede olduğu, hakemliğin mesleklerine olumlu yansımaları düzeylerinin orta seviyede olduğu, hakemliğin mesleklerine olumsuz yansımaları düzeylerinin ise orta seviyenin üzerinde olduğu ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeylerinin orta seviyenin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiği zaman, güreş hakemlerinin hakemlik mesleği ile aile yaşantısını uyumlu bir biçimde yürüttükleri, hakemlik mesleğini yapmaları nedeniyle ailevi sorunlar yaşamadıkları söylenebilir. Literatürde

gerçekleştirilen benzer çalışmalarda da hakemlerin, iş ve aile yaşantılarında sorun yaşamadan hakemlik görevlerini yürüttükleri ifade edilmiştir (Albayrak ve diğerleri, 2012: 75).

Araştırmada hakemlerin çeşitli özelliklerine göre fark testlerine bakıldığında medeni durum değişkenine göre aile ve mesleğe olumsuz yansıma boyutlarında farkların olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulguların ortalamalarına bakıldığında her iki boyutta da evli olan hakemlerin daha fazla problem yaşadığı belirlenmiştir. Bu sonucun ortaya çıkmasının temelinde bekâr hakemler ile kıyaslandığı zaman evli hakemlerin iş yaşamının yanında aile yaşamına da zaman ayırmalarının, bu durumda mesleki açıdan tükenmişliği daha fazla arttırmasının ve hem ailevi hem de mesleki açıdan daha fazla sorun yaşamalarına zemin hazırlamasının yattığı düşünülebilir. Nitekim hakemler üzerinde yapılan benzer çalışmalarda da bekâr hakemlerle kıyaslandığı zaman evli hakemlerde tükenmişlik algısının daha yüksek olduğu rapor edilmiştir (Gümüş, 2009: 45).

Bilindiği gibi hakemlik mesleği hakemlerin mevcut işlerinin yanında ek olarak yaptıkları bir faaliyet olup, hakemler genellikle kamu ve özel sektörde farklı meslek gruplarında görev yapmaktadır (Tekin ve diğerleri, 2005: 215). Yapılan bu çalışmada meslek grubu değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan hakemlerin aile sorunları, çalışma ortamı sorunları, hakemliğin mesleklerine olumlu yansımaları ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeylerinin istatistiksel olarak meslek gruplarına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği, buna karşılık kamu çalışanı olan hakemlerin hakemliğin mesleklerine olumsuz yansımaları düzeylerinin, özel sektörde çalışan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Literatürde yer alan ve farklı hakem grupları üzerinde gerçekleştirilen araştırma bulguları değerlendirildiği zaman, hakemlik bireyin meslek yaşamını da olumlu yönde etkileyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Albayrak ve diğerleri, 2012: 75). Buna karşılık yapılan bu araştırmada kamu mesleği yapan hakemler ile kıyaslandığı zaman özel sektörde görev yapan hakemlerde hakemliğin meslek yaşamını olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Bunun temelinde kamu kurumları ile kıyaslandığı zaman özel sektörde işverenlerin çalışanlara karşı daha az tolerans tanımalarının yattığı düşünülebilir.

Hakemlik kategorisi değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan hakemlerin aile sorunları, çalışma ortamı sorunları, hakemliğin mesleklerine olumlu yansımaları, hakemliğin mesleklerine olumsuz yansımaları ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeylerinin hakemlik kategorilerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulardan farklı olarak literatürde yer alan bazı çalışmalarda hakemlerin mesleki sorunlarının hakemlik kategorisi değişkenine göre bazı farklılıklar gösterdiği rapor edilmiştir. Isik ve Gumus (2018) uluslararası hakemlerin ulusal hakemlere nazaran 49 kat daha başarılı hakem performansı ortaya koyduklarını rapor etmiştir. Albayrak (2011: 50) tarafından yapılan araştırmada futbol hakemlerinin mesleki sorunlarının bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda hakemliğin mesleğe olumlu yansımaları alt boyutuna ilişkin algılarının hakemlik kategorilerine göre anlamlı farklılık gösterdiği rapor edilmiştir. İlkın (2013: 41) tarafından yapılan araştırmada da güreş hakemlerinin meslek yaşamında özellikle tükenmişlik sendromu yaşama düzeylerinin hakemlik kategorilerine göre anlamlı farklılık gösterdiği rapor edilmiştir. Polat (2011: 5) tarafından güreş hakemleri üzerinde yapılan araştırmada ise hakemlerin meslek yaşamında kaygı yaşama düzeylerinin hakemlik kategorisi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Bir sezonda gidilen müsabaka sayısı değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan hakemlerin aile sorunları, çalışma ortamı sorunları, hakemliğin mesleklerine olumlu yansımaları, hakemliğin mesleklerine olumsuz yansımaları ve hakemlik mesleğine odaklanabilme düzeylerinin bir sezonda gittikleri müsabaka sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermediği tespit edilmiştir. İlkın (2013: 46) tarafından güreş hakemleri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada da hakemlerin mesleki açıdan yaşadıkları sorunlar içerisinde yer alan tükenmişlik sorununun bazı demografik değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda hakemlerin bu konuda sorun yaşama düzeylerinin katıldıkları müsabaka sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği rapor edilmiştir. Aynı çalışmada hakemlerin iş doyumlarının da

katıldıkları müsabaka sayısına göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Hakemlerin mesleki ve ailevi anlamda sorun yaşama düzeylerinin katıldıkları müsabaka sayısı değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemesinin temelinde hakemlik mesleğini severek yapmalarının ve hakemlik mesleğinde karşılaştıkları sorunları aile yaşamlarına yansıtılmalarının olduğu düşünülebilir. Literatürde yer alan benzer çalışmalarda da güreş hakemlerinin genel anlamda hakemlik mesleğini sevdiğini rapor edilmiştir (Şahin, 2011: 33).

Mesleki kıdem değişkenine göre ele alındığı zaman araştırmaya katılan hakemlerin aile sorunları ve çalışma ortamı sorunlarının ise hakemlik sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, aile sorunlarında 6-10 yıl, 11-15 yıl ve 15 yıldan uzun süredir hakemlik yapan katılımcıların aile sorunları düzeyi 6 yıldan az süredir hakemlik yapan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu, çalışma ortamındaki sorunlarda, 6-10 yıl ve 15 yıldan uzun süredir hakemlik yapan katılımcıların çalışma ortamı sorunları düzeyi 6 yıldan az süredir hakemlik yapan katılımcılardan anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bilindiği gibi hakemler gerek saha içi gerekse de saha dışında birçok olumsuz durumla karşılaşmakta, karşılaşılan durumlarda hakemleri farklı açılardan etkilemektedir (Koca, 2017: 1). Bunun temelinde hakemlerin olumlu ya da olumsuz sonuçlarda taraftarlar tarafından sorumlu kimse olarak görülmeleri yatmaktadır. Söz konusu gelişmeler hakemlerin zamanla zihinsel ve psikolojik açıdan yıpranmalarına zemin hazırlamaktadır (Erdem, 2015: 2). Literatürde yer alan araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Kargün, 2011: 58). Bu kapsamda yapılan bu çalışmada güreş hakemlerinin ailevi ve mesleki sorun yaşama düzeylerinin mesleki kıdemi yüksek olan hakemler lehine yüksek olmasının temelinde mesleki kıdemi yüksek olan hakemlerin mesleki tükenmişlik ve psikolojik yıpranma düzeylerinin de yüksek olmasının, bu olumsuzlukları da iş ve aile yaşamına yansıtılmalarının yattığı düşünülebilir.

Sonuç olarak, insanların meslek yaşamlarının yanında ailevi sorunlarının incelenmesi ailevi değerlerin ve problemlerin belirlenmesinde önemli bir yere sahiptir (Taylan, 2016: 459). Buna karşılık literatürde güreş hakemlerinin mesleki ve ailevi sorunlarının ele alındığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada güreş hakemlerinin bazı demografik değişkenlere göre mesleki ve ailevi sorunlarının incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda hakemlerin mesleki ve ailevi sorunlar yaşama düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. demografik değişkenlere göre ele alındığı zaman güreş hakemlerinin ailevi ve mesleki sorunlar yaşama durumlarının medeni durum, meslek grubu ve mesleki kıdem değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği, buna karşılık mesleki ve ailevi sorun yaşama durumları üzerinde hakemlik kategorisi ve bir yılda katıldıkları müsabaka sayısı değişkenlerinin önemli birer belirleyici olmadığı bulunmuştur. Bilindiği gibi güreş hakemleri hakemlik mesleğini mevcut iş yaşamlarına ek olarak yapmakta ve hakemlik mesleği sürecinde birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu kapsamda güreş hakemlerinin mesleki ve ailevi sorunlarının belirlenmesi ve sorunlara neden olan demografik değişkenlere yönelik yeni çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilir. Hakemlere yoğun ve sık görevler verilmemesi, müsabaka sürelerinin uzun olmaması, mesai günleri içerisinde hafta içini kapsayacak görevlendirmelerin çok sık yapılmaması federasyona bağlı hakem kurullarına önerilmektedir. Bununla birlikte hakem görevlendirmeleriyle ilgili dayanak olan ilgili kanun ve yönetmeliklerin, daha kapsayıcı ve bağlayıcı olması tavsiye edilmektedir. Sporcu ve takımların ulusal ve uluslararası başarılarının teşvik edildiği oranda, başarılı olan hakemlerinde teşvik edilmeli ve başarılı hakemlerin ilgili mevzuatlar çerçevesince korunmaları sağlanmalıdır.

Kaynaklar

- Albayrak, O. (2011). Futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarında karşılaştıkları problemler. *Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.*
- Albayrak, O., İbiş, S., Kayışoğlu, N. B. (2012). Futbol hakemlerinin meslek ve aile yaşantılarında karşılaştıkları sorunlar. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(1), 75-82.

- Aluş, Y. (2016). Türk ailesinde eşler arası mutluluk algısı ve beklentileri: Sakarya ili örneği. *Doktora Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Sakarya.*
- Anar, B. (2011). Evli ve çalışan yetişkinlerin toplumsal cinsiyet rolleri ile evlilik doyumu ve iş doyumu ilişkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Adana.*
- Apaydın, A., (2008) Futbolda hakemlik, <https://abmetapaydin.com.tr/>
- Baştuğ, G., Duman, S., Akçakoyun, F., Karadeniz, F. (2016). Football referees; stress, self-confidence, decision making. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 5399-5406.
- Bayraktar, G., & Tozoğlu, E. (2015). Güreş sporuna küreselleşme sürecinin etkileri. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 71-92.
- Bayraktar, G., Kuru, E. (2007). Güreş hakemlerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi. *Niğde Ömer halis demir üniversitesi beden eğitimi ve spor bilimleri dergisi*, 1(1), 27-39
- Can, Y., Soyer, F., Yılmaz, F., (2010). Hentbol hakemlerinin iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 12(2), 113-119
- Cengiz, R., Pular, A. (2004). Hakemlerin fair play olaylarına bakış açıları. *Celal Bayar Üniversitesi Spor Felsefesi ve Sosyal Bilimleri Sempozyumu*, 17-20.
- Doğu, G. A., Doğan, İ. (2017). Halk oyunları hakemlerinin tükenmişlik düzeyleri ile iş doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 62, 138-145.
- Erdem, T. (2015). Güreş hakemlerinin stres kaynakları ve başa çıkma yöntemleri. *Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.*
- Gençtürk, G., Colakoglu, T., Demirel, M. (2009). Elit sporcularda doping bilgi düzeyinin ölçülmesine yönelik bir araştırma (Güreş örneği). *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(3).
- Gümüş, İ.A. (2009). 3. Bölgede görev yapan futbol hakemlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya.*
- Ilkım, T.Y. (2013). Türkiye'deki güreş hakemlerinin iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli faktörler açısından incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Malatya.*
- Isık, O., & Gumus, H. (2018). Evaluation of effective demographic variables in competition performances of Turkish wrestling referees. *Journal of Human Sport and Exercise*, 13(1), 60-71.
- Karaçam, A., Pular, A. (2018). Hakemler İçin Mesleki Haz Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması-HİMHÖ. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 35-45.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. (17. Baskı). *Ankara: Nobel Yayın Dağıtım*, 81-83.
- Kargün, M., (2012), Futbol hakemlerinin iş doyumu ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 31.
- Kargün, M., (2011), Futbol hakemlerinin iş tatmini ve mesleki tükenmişlik düzeylerinin çeşitli faktörler açısından incelenmesi. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İnönü Üniversitesi, s:2*
- Kayısoğlu, B., Günay, M., Kara, E. (2008). Faal futbol klasman hakemlerinin eğitim süreçlerinin incelenmesi ve beklenti düzeyleri. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 12(2), 104-112.
- Koca, S. (2017). Futbol hakemlerini strese iten faktörler, iş tatmini ve iş performansı ilişkisinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Muğla.*
- Polat, A. (2011). Türkiye'de görev yapan güreş hakemlerinin klasmana göre kaygı durumlarının karşılaştırılması. *Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Kütahya.*
- Sehmy, D. S. (2002). Wrestling and popular culture. *CLCWeb: Comparative Literature and Culture*, 4(1), 5.
- Şahin, S. (2001). Serbest ve greko-romen stil minder güreşi hakemlerinde iş doyumu. *Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.*

- Taylan, H.H. (2016). Sakarya üniversitesi öğrencileri penceresinden türkiye’de aile içi sorunlar. *ICPESS, 24-26 Ağustos 2016, İstanbul*.
- Tekin, A. H., Savucu, Y., Ramazanoğlu, F. (2005). Klasman ve bölge futbol hakemlerinin sosyo-ekonomik durumları ve sorunları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 209-217.
- TGF. (2019). <http://www.tgf.gov.tr/tr/index.php/merkez-hakem-kurulu/> Erişim Tarihi: 10.01.2019
- Turkmen, M. (2012). Yesevishism rituals in ottoman wrestling dervish lodges. *Energy Education Science and Technology Part B-Social and Educational Studies*, 4(4), 2081-2090.
- Yenilmez, Ç. (2012). *Aile ilişkileri*. Çınar Yenilmez (Editör). Aile Yapısı ve İlişkileri içinde (ss. 20-41). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, A. (2013). Anne baba tutumları ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi. Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul*.

Extended English Summary

Recently, there has been a growing interest in the family institution and the solution of familial problems. Therefore, the importance shown to marital relations and the studies work through this field have also increased. Marriage is considered to be one of the most important interpersonal relationships in an individual's life. While marriage is an important source of satisfaction and happiness for some individuals, it may cause many negative consequences for others (Anar, 2011). For many years, the concept of marriage and family has been the subject interest of researchers both the source of individual happiness and peace or order of the society. Researches on the family and marriage, are increasing in Turkey and abroad. However, increasing divorce rates reveal that it is needed to work more on marriage and family in our country (Yıldız, 2013). It is very important for married parents to do their duties and responsibilities to their family members. It is known that the individuals involved in the sport generally try to be a part of these branches by spending extra time apart from their current occupations. Especially wrestling referees, along with their current professions, refereeing as an additional job or hobby. This situation causes the wrestling referees to devote more time to the work life and thus may prevent fulfill their duties and responsibilities towards their families. Therefore, determining the family problems of the wrestling referees and examining the factors affecting family problems contribute to minimizing the problems faced by the referees in family life. In this context, it was aimed to examine the problems faced by wrestling referees in their family and professional lives in the current research.

This research was descriptive in the screening model. Located in Turkey Wrestling Federation, A total of 165 referees working in national and international levels in the 2018-2019 season form the universe of research (TGF, 2019). On the research scales were applied which is in December 2018 Turkey Wrestling Federation interviews face to face all of the participants in the seminar referee. 17 scales were omitted and 148 scales were evaluated. In order to determine the personal characteristics of wrestling referees, 5-item personal information form was prepared and implemented. On the other hand, "Social Status Scale for Referees" which was developed by Albayrak and et al. (2012) was used to determine the opinions of the referees about their problems in their family and profession. The internal consistency coefficient (Cronbach Alpha) was found to be 0.77 in order to determine the suitability of the scale for the wrestling referees. SPSS 22 package program was used to analyze the data. Independent Samples t-test was used to compare scale sub-dimension scores according to marital status and occupational groups of participants, One-Way ANOVA analysis was used to compare the scale sub-dimension scores according to their numbers and referee periods. The level of significance in the analyze was set at $p < 0,05$.

When the findings of both the family and the professional problems of the wrestling referees included in the study were evaluated, it was found that the level of living of the referees' problems in the family life and daily working environment was at the medium level. It was found that referees had moderate levels of positive reflection to their profession, referees had higher levels of negative reflection on their profession, and the focus level on refereeing was above mid-level. When the professional problems according to wrestling referees' marital status were examined, the level of negative reflection on refereeing professions and the focus on the refereeing profession did not significantly differ according to their marital status. Accordingly, the problems in the family life of the married participants, the problems in the working environment and the positive reflection levels to their professions of referees were found to be significantly higher than the single participants. When the professional problems according to wrestling referees' profession groups were examined, family problems, working environment problems, positive reflection to their professions of referees and focusing levels on refereeing profession did not significantly differ from occupational groups. Accordingly, it was found that the negative reflection levels of refereeing for public referees were significantly higher than those working in the private sector. When the professional problems according to wrestling referees' refereeing levels were examined, family problems, working environment problems, positive reflection to their professions of referees, negative reflection to their professions of referees and focusing levels on refereeing profession did not significantly difference according to referees categories. When the professional problems according to the number of competitions assigned in one season were examined, family problems, working environment problems, positive reflection to their professions of referees, negative reflection to their professions of referees and focusing levels on referee profession did not significantly differ according to the number of competitions assigned in one season. When the professional problems according to wrestling referees' refereeing experience were examined, positive reflection to their professions of referees, negative reflection to their professions of referees and focusing levels on referee profession did significantly differ according to refereeing experience.

According to the findings, the level of family problems of the participants who were referees for 6-10 years, 11-15 years and more than 15 years was found to be significantly higher than the referees who had been refereeing for less than 6 years. In addition, problems of the working environment of the participants who were referees for 6-10 years, 11-15 years and more than 15 years was found to be significantly higher than the referees who had been refereeing for less than 6 years.

As a result, it was seen that demographic variables were partly determinant on the professional and family problems of the referees. In order to minimize the professional and family problems of the referees, it was considered that giving professional courses, seminars, and educations to the referees will be beneficial for the health of the professional and family life.